

Отже, сучасні підручники історії порівняно із радянськими не оминають тему Голодомору, акцентуючи увагу на тому, що це злочин не лише сталінізму, а й комунізму як ідеології, тобто ставиться знак рівності між цими поняттями.

У підручниках звертається увага на те, що від голоду постраждали всі території сучасної України. Автори сучасних підручників називають Голодомор геноцидом українського народу, вони прямо до цього висновку підводять. Крім того, значною мірою подача теми Голодомору залежить від учителя, його світогляду, емоційності та національної свідомості.

У сучасних підручниках не замовчуються болючі для національної історії факти і події, вони у будь-якому разі використовуються як засіб патріотичного виховання молоді.

Джерела та література

1. Історія України. 10–11 класи. Матеріали до підручника для учнів загальноосвітніх шкіл. Видання 2-ге, доповнене і виправлене / за заг. ред. Андрія Козицького. Львів: Астролябія, 2013. 208 с.
2. Кульчицький С., Лебедева Ю. Історія України. Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2010. 153 с.
3. Пометун О., Гупан Н. Історія України (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2018. 256 с.
4. Стадник Г. Вивчаємо Голодомор. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25115402.html>
5. Струкевич О. К. Історія України (рівень стандарту): підр. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота, 2018. 240 с.
6. Турченко Ф. Г. Новітня історія України. Частина перша. 1917–1945. 10 клас. Київ: Генеза, 1998. 384 с

Мельнікова Марина

Харківський національний технічний університет

РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ВЧЕНИХ-НОВАТОРІВ ПРОМИСЛОВОСТІ В УРСР

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми ставлення органів влади доби радянського тоталітаризму в Україні у 1930-х рр. до інженерів-новаторів. Проаналізований життєвий шлях Костянтина Челпан.

Ключові слова: тоталітарний режим, репресії, інженери-новатори.

Abstract. The article is devoted to the problem of the attitude of the authorities of the era of Soviet totalitarianism in Ukraine in the 1930s to engineers-innovators. The life path of Konstantin Chelpan is analyzed.

Keywords: totalitarian regime, repressions, engineers-innovators.

Після довгого замовчування і свідомого перекручування українське суспільство дізналося імена, факти, події безневинних жертв комуністичного режиму, що змушує до наукового осмислення, відповідно, до нових теоретико-методологічних засад. Результатом наукових досліджень стало відкриття імен жертв репресивної політики радянського режиму.

Одним із них був Костянтин Челпан. Він народився 27 травня 1899 р. і виріс у степовому грецькому селі Чердалки під Маріуполем у багатодітній родині міщ-

них хліборобів. Після закінчення Маріупольського реального училища вступив до Технологічного інституту у Харкові.

Родина К. Челпана на собі відчула всі репресивні порядки радянської влади. Батько молодого інженера не погоджувався вступати до колгоспу, через що був засуджений до 5 років таборів «за контрреволюційну пропаганду проти радянської влади». Виразивши протест, К. Челпан здав свій партквиток.

Після навчання К. Челпана запросили працювати на Харківський паровозобудівний завод. Працював там конструктором, керівником дизельного відділу, головним конструктором, керівником конструкторського бюро (1924–1937). У 1928 р. очолив конструкторські роботи зі створення унікального мотора В-2 для майбутнього танка Т-34.

Протягом 1928–1929 рр. К. Челпан був на стажуванні на кращих дизельних підприємствах Європи – Німеччини, Швейцарії, Англії. Паралельно він вчив англійську та німецьку мови. Повернувшись, очолив конструкторське бюро.

К. Челпан мав мету, що полягала у створенні власного унікального двигуна, який би не повторював наявні до того часу і відрізнявся від західноєвропейських розробок. Ретельне вивчення двигунів внутрішнього згорання привело до висновку, що дизельний двигун набагато економніший за карбюраторний. І ще одна важлива перевага – дизельне паливо не так легко запалюється, як бензин. А це означало, що воно буде менш пожежонебезпечним в бою. Важлива новація полягала у тому, що у світовій практиці дизелебудування не було аналогів для створення на заводі танкового дизеля.

Випробування проводили на важкому артилерійському тягачі «Ворошиловець», більш успішно на танку БТ-5. Результати проведення останнього варіанта надали сил і впевненості самому конструктору і всьому колективу новаторів-інженерів.

Розробка К. Челпана була раціональною та ефективною для того часу. Він був відзначений радянською владою нагородами, отримав звання Головного конструктора.

Проте здібний інженер не мав можливості для подальшого розвитку. Причиною цьому стали репресії 1937 р. На лютнево-березневному пленумі ЦК ВКП(б) 1937 р. Сталін зробив особливий наголос на посиленні опору класового ворога в міру успіхів соціалістичного будівництва. Для випередження і впевненості перед майбутніми виборами до першої Верховної Ради СРСР, згідно з новою Конституцією СРСР, Сталін ініціював вкрай жакливу хвилю репресій, що отримала в історіографії назву «рік великого терору». Його жертвою став і К. Челпан. Радянська влада не могла прийняти видатним, успішним конструктором сина кулака. Він був розстріляний 4 грудня 1937 р. К. Челпан є лише однією із багатьох безневинних жертв сталінського режиму, прикладом ставлення системи до здібних людей, непересічних особистостей.

Джерела та література

1. Бут О. М., Добров П. В. «Економічна контрреволюція» в Україні у 20–30-х рр. XX ст.: Від нових джерел до нового осмислення. Донецьк, 2002. 312 с.
2. Політичні репресії в Українській РСР 1937–1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації. До 75-річчя «Великого терору» в СРСР: Матеріали Всеукраїнської наукової конфе-

ренції, м. Київ, 15 березня 2012 р. / упоряд.: О. Г. Бажан, Р. Ю. Подкур. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 456 с.

3. Реабілітовані історією: у 27-ми т.: Донецька область / обл. редкол.: В. М. Демидко (голова), О. М. Бут (заст. гол.). Кн. 1. Донецьк: «Регіон», 2004. С. 461–464.

4. Шемшученко Ю. С. Жертви репресій. Репресії 1920–1950-х рр. Київ, 1993.

5. Політичні репресії радянської доби в Україні: Науково-допоміжний бібліографічний покажчик / упоряд.: Т. Приліпко, О. Марченко, З. Мусіна; автор вступ. ст. Ю. І. Шаповал; Держ. іст. б-ка України. Київ: Арістей, 2008. 587 с.

Глюхіна Катерина

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОБІЛІЗАЦІЯ ЖІНОК В АНТИБІЛЬШОВИЦЬКІЙ ПРОПАГАНДІ В ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто використання окупаційним режимом гендерної політики як один із напрямів інформаційної обробки населення на захоплених українських землях. Основна увага приділена порівнянню висвітлення та протиставлення в нацистській ідеології основних рис залучення до військової служби та праці жінок у Німеччині та СРСР в умовах воєнного стану.

Ключові слова: мобілізація, гендерна політика, окупація, нацистський режим, більшовики.

Abstract. The article considers the use of gender policy during the Nazi occupation as one of the areas of information processing of the population in the occupied Ukrainian lands. The focus is on comparing the coverage and opposition in Nazi ideology of the main features of the involvement of women in military service and labor in Germany and the USSR during martial law.

Keywords: mobilization, gender policy, occupation, Nazi regime, Bolsheviks.

Протиставлення більшовицькою владою соціального становища громадян, зокрема й уявної рівності прав жінок у всіх сферах життєдіяльності СРСР до положення жінок у буржуазних державах Заходу [9, 58] було застосовано нацистським режимом. Маніпулюючи свідченнями полонених, перехопленими листами, в окупаційній пресі були подані факти мобілізації жінок до радянської армії для здійснення впливу на українське населення. Протиставлення умов праці німецьких жінок до жінок в СРСР мало сприяти створенню підґрунтя для залучення жіночої робочої сили для роботи на німецьких підприємствах.

В той час, коли положення закону про трудову повинність 1943 р. передбачало мобілізацію жінок Німеччини для виконання робіт з метою збільшення продукції на військових виробництвах та посилення армії [6, 3], а радянська жінка зображувалася «безправною робочою твариною», що могла мати не стільки права, але більші за чоловіків обов'язки [16, 2], формальна відсутність обмежень для самореалізації та полегшені умови праці на німецьких заводах були закликком для залучення українських жінок до роботи на нацистських підприємствах [19, 2]. Не дивлячись на те, що нацистським командуванням визнавалася причетність жінок з огляду на воєнний час до більш напруженої, порівняно до попередньої, праці [19, 2], але зазначалося про соціальну підтримку та спрощення обов'язків німецьких жінок на противагу радянським [21, 2]. Хоча створення спеціальних комісій у Німеччині передбачало винесення постанови про відпо-